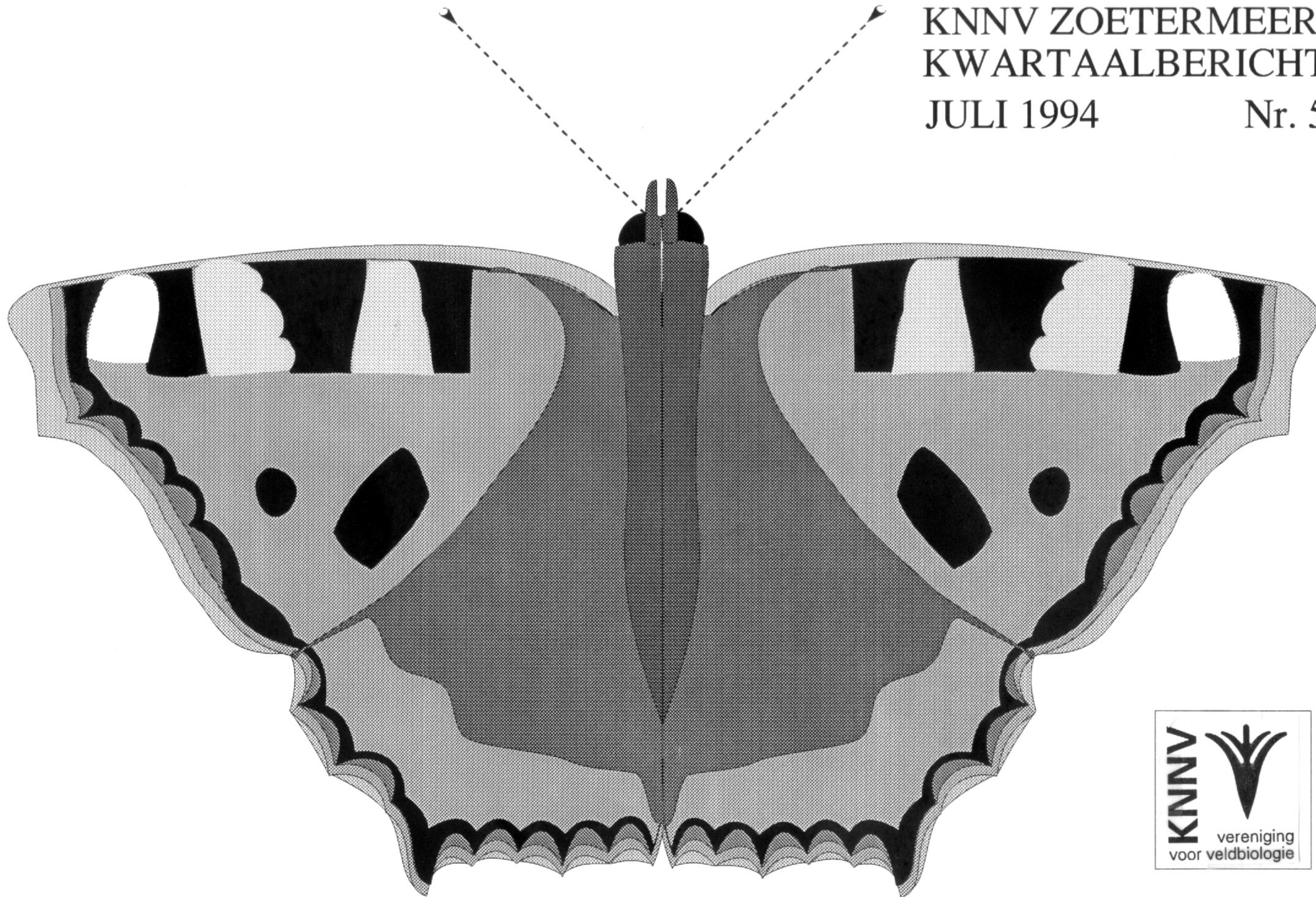

KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
JULI 1994 Nr. 5

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING KWARTAALBERICHT ZOETERMEER

Nr.5

juli 1994

BERICHTEN UIT DE VERENIGING

- 1 VAN DE REDACTEUR 3
- 2 ACTIVITEITEN VAN DE KNNV AFD. ZOETERMEER 3
- 3 BERICHT VAN DE PLANTEN WERKGROEP 4
- 4 LIJST WILDE PLANTEN BUYTENWEGH 5

VERSLAGEN VAN ACTIVITEITEN

- 5 MOSSENAVOND 2 FEBRUARI 7
- 6 EXCURSIE ELSWOUT 16 APRIL 9
- 7 BUYTENWEGHAVOND 28 APRIL 10
- 8 VERSLAG WIJKEXCURSIE BUYTENWEGH 15 MEI 12
- 9 NACHTEGALENTOCHT 26 MEI 13
- 10 FLORON EXCURSIE, BINNENSTAD VAN AMSTERDAM 14
- 11 KNNV-LEZING EN EXCURSIE OVER HOMMELS 4 JUNI 16
- 12 LEZING EN EXCURSIE OVER ORCHIDEEN, 9 JUNI 16

BERICHTEN VAN BUITEN

- 13 HOMMELS IN HET KORT 17
- 14 KURSUS WATER 20

15 DE ZUIDHEMEL JULI/AUG 21

16 GEWETEN 22

DATA

17 DATA 23

18 NAMEN 24

19 REGISTER 25

De gemeentelijk ecoloog bij een zandbakvegetatie in Buytenwegh op 15 mei 1994.

1 VAN DE REDACTEUR

Met Suzan Blom heb ik het afgelopen jaar met veel plezier 5 nummers van dit blad gemaakt. Het was het leukste werk wat wij samen deden. Nu neem ze afscheid als stagiair bij de TU. Het is dus tijd haar hartelijk te danken voor het uitstekende werk dat is verricht.

Ieder die bereid is verantwoordelijkheid te nemen voor de voortzetting van dit blad nodig ik van harte uit contact met mij op te nemen (079-516599 of 015-785965).

Over kopij heb ik niet te klagen en de kwaliteit is zodanig dat ik nog nooit een stuk heb hoeven weigeren, al neem ik soms enige vrijheid tot verbetering.

Soms is er zelfs sprake van hoogstandjes zoals in dit nummer het schitterende verhaal van Marit "Geweten".

In dit nummer treft U ook voor het eerst plaatjes aan uit de Plantengids en Dierengids, van Kelle en Sturm (Prisma Spectrum), waar voor wij bij de Duitse uitgever Ferd-Dümmlers Verlag te Bonn voor dit blad licentie verwierven.

2 ACTIVITEITEN VAN DE KNNV AFD. ZOETERMEER

voor het derde kwartaal van 1994.

1) Open avond voor de plantenwerkgroep, bedoeld om determinatieproblemen en eventuele bijzondere vondsten te bespreken op donderdag 7 juli om 20.00 uur op het M.E.C. "De Soete Aarde" aan de v. Leeuwenhoeklaan 15A. Uiteraard is iedereen welkom.

Organisatie: Annet de Jong

2) Nachtvlinderexcursie met behulp van een lamp op zaterdagavond 9 juli.

Verzamelpunt/-tijd: Westerpark, bij de ingang Turfberg om 22.30 uur. Deze excursie gaat bij slecht weer (regen) niet door, bij twijfel bellen:

079- 213152. Excursieleiding: Jeroen Voogd

3) Dagvlinderexcursie op zondag 31 juli.

Verzamelpunt/-tijdsduur:

Bezoekerscentrum "Westpunt" tegenover de natuurtuin in het Westerpark, van 14.00 - 16.00 uur. Deze excursie gaat bij slecht weer (regen) niet door, bij twijfel bellen: 079- 520414. Excursieleiding: Peter v. Wely

4) Wijkexcursie Seghwaert met als thema "Natuur in je wijk" op zondagochtend 7 augustus.

Verzamelpunt/-tijdsduur: Seghwaertpark, Wingerdperkzijde van 10.00- 12.30 uur. Excursieleiding: Tilly Kester/Johan Vos

5) Vleermuizenexcursie met de "batdetector" in Buytenwegh in samenwerking met het I.V.N. op vrijdag 26 augustus. Deze al op 20 mei geplande excursie kon toen door het slechte weer niet doorgaan. Het motto is ook nu "laatvliegers en dwergvleermuizen, waar zitten ze?"

Verzamelpunt/-tijd: onderkomen "Beplantingen" aan de Marsmanhove 206 om 21.30 uur. Bij slecht weer (regen) gaat de excursie niet door, bij twijfel bellen: 079- 512378

Excursieleiding: Anja v. Beek en Agnes van der Linden.

6) "Brede" natuurexcursie in het Westerpark samen met de andere KNNV-afdelingen van ons geweest op zaterdag 3 september. Verzamelpunt/-tijdsduur: Bezoekerscentrum "Westpunt" bij de natuurtuin van 10.00- 12.30 uur.

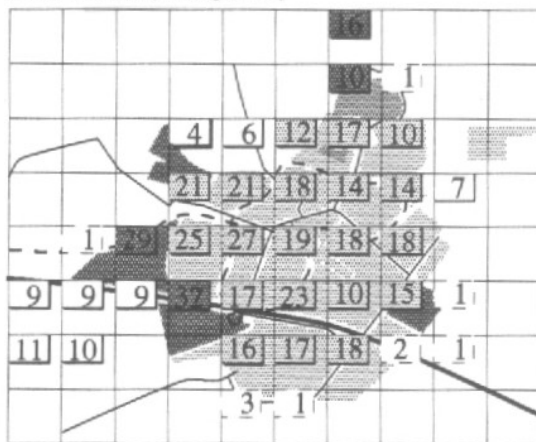
Excursieleiding: wordt nader nog aangekondigd.

7) Thema-avond: natuurontwikkeling op de voormalige puinstort en toekomstig recreatiegebied "Noord-West" op woensdag 14 september om 20.00 uur op het M.E.C. "De Soete Aarde" aan de v. Leeuwenhoeklaan 15A door Johan Vos.

8) Wandeling over de voormalige puinstort Noord-West op zaterdag 1 oktober. Verzamelpunt-/tijdsduur: Buytenparklaan bij het gebouw van de gaswinning van 10.00 - 12.00 uur. Onder voorbehoud.
Leiding: Johan Vos

In oktober en november zal onze afdeling veel aandacht schenken aan paddestoelen en (korst)mossen. Nadere informatie volgt.

Aantal AA-soorten per kilometerhok (1989-1993)
Generatie Zoetermeer (A. de Jong en J. Vos)

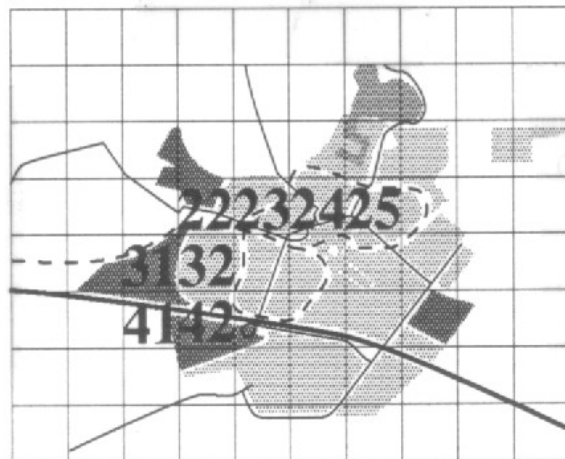

De hoogste score (32) werd behaald dank zij de aanleg van de "poldertuinen" in de Floriade ten tijde van de inventarisatie.

3 BERICHT VAN DE PLANTEN WERKGROEP Annet de Jong en Johan Vos

16 maart j.l. is de plantenwerkgroep opgericht en het lijkt mij zinvol om daarover het een en ander te vertellen. Over het definitieve resultaat van het AA-soorten onderzoek zullen wij elders nader verslag doen. Voor de KNNV-Zoetermeer alvast de primeur van het definitieve plaatje dat dat uit nr.1 vervangt.

Met de ervaringen uit het AA-soorten onderzoek is het plan gemaakt om de flora van Zoetermeer "gewogen" te gaan inventariseren en wel als het kan met de totaalijst. Met zijn achten wordt er dit groeiseizoen geïnventariseerd en wel in de volgende stukken van Zoetermeer.

Lodewijk van Duuren :
km-hok 57-24 (de Leyens) met uitzondering van het binnenpark.
Annet de Jong :
het binnenpark in km-hok 57-24.
Tilly Kester:
km-hok 57-25 (Segwaert)
Jan Muis en Ank Smits :
km-hok 57-22 met uitzondering van de puinstort.
Fred Reeder:
km-hok 57-31, 57-32.

les Voogd :
km-hok 57-41, 57-42, allebei ten
noorden van de A12 en km-hok 57-31.
Johan Vos :
km-hok 57-23 (Buytenwegh) en de
puinstort in km-hok
57-22.

Zoals jullie kunnen zien zijn dit ruim 6
km-hokken, wat een goed begin is.
Het inventariseren van de hele flora is
niet makkelijk, daarbij komt nog dat het
inventariseren van een stadsflora
specifieke problemen met zich
meebrengt.

Het lijkt mij zinvol om eens per kwartaal
bij elkaar te komen om twijfels, wetens-
waardigheden, moeilijke planten, soms
letterlijk, op tafel te leggen.

We kunnen bijvoorbeeld een niet
gedetermineerde plant op naam
brengen.

Trouwens het is toch leuk om te horen
dat Tilly de Kleine Zandkool in Segwaert
heeft gevonden. Een nieuwkomer in
Zoetermeer! Zijn er meer nieuwkomers of
verrassende vondsten te melden?

Deze avond is vastgesteld op
donderdag 7 juli om 20.00 uur in de
Soete Aarde.

Niet alleen deze acht personen, die dit
jaar aan het inventariseren zijn nodig ik
uit om te komen. Iedereen die
geïnteresseerd is in de gang van zaken
van het floristisch onderzoek in
Zoetermeer, of een wetenswaardigheid
te melden heeft, wordt uitgenodigd. Door
met elkaar over de opgevallen planten te
praten kom je tot ideeën, tips om op een
andere manier te gaan kijken.

Misschien zijn er mensen die het zelf nog
niet zien zitten om te gaan
inventariseren, maar wel eens met een
ander mee willen lopen. Ook jullie zijn
van harte welkom op 7 juli.

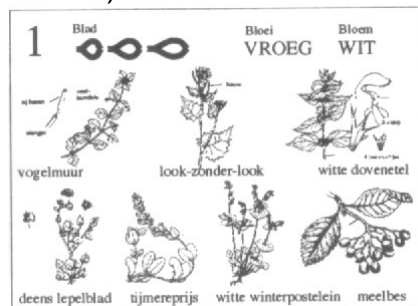
4 LIJST WILDE PLANTEN BUYTENWEGH

Taeke de Jong

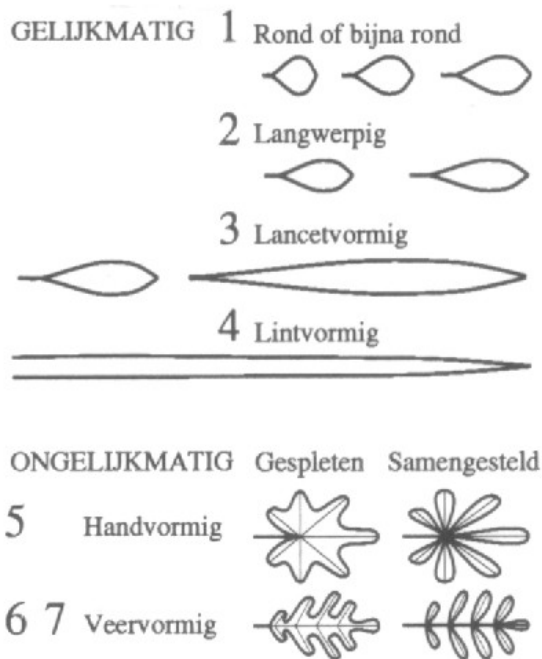
In een unieke samenwerking tussen de
TU Delft, de Gemeente en de KNNV
Zoetermeer is van kilometerhok 30.57.23
(het stedelijk gebied van Buytenwegh)
een lijst in ontwikkeling van planten die
daar ooit in het wild zijn aangetroffen of
in de toekomst zouden kunnen worden
aangetroffen (dus geen gecultiveerde
tuinplanten). Het gaat om ca. 300
soorten.

De TU wil onderzoek doen naar de
samenhang tussen stedenbouw en wilde
flora, de Gemeente en de KNNV zijn in
stadsecologie geïnteresseerd. Zij
kampen echter met een gebrek aan
floristen (mensen die planten kunnen
herkennen) en zouden daarvoor in de
buurt belangstelling willen kweken. De
KNNV zou bovendien haar ledental in
Buytenwegh willen uitbreiden.
Bovenaande partijen vragen daarbij
hulp en advies van de winkeliers van
Buytenwegh. Wij denken dat zij er
belang bij hebben de buurtbewoners bij
de buurt te betrekken en aan het
winkelcentrum te binden. Daartoe is zeer
voorlopig het volgende idee ontwikkeld.
Gaarne reacties.

Vanaf januari 1995 wordt per maand een
serie ansichtkaarten geproduceerd (zie
voorbeeld).

Bij elke f 25,- besteding in het winkelcentrum van Buytenwegh krijgt men één kaart. Op de kaart staan zo veel mogelijk planten die in die maand en/of de volgende maanden bloeien. Er is voor het hele jaar een serie van ca. 50 kaarten. Om de serie compleet te krijgen moet worden geruid. De serie wordt voorafgegaan door een determinatietabel voor leken op bladvorm, bloeitijd en kleur, waarin naar de kaarten wordt verwezen. Deze tabel zou als fraai boekje voor kerst en nieuwjaar 1994/1995 kunnen worden uitgegeven.

Een dergelijk idee is in het begin van deze eeuw door één van de oprichters, van de KNNV, Jac.P.Thijssse, in de bekende Verkade-albums gerealiseerd. Het verschil met deze actie is nu de buurtgewijze aanpak en het ontbreken van inplak werken. De ansichtkaarten kunnen gespaard worden, maar ook ingekleurd en/of verzonden. Wij streven naar een zodanige kwaliteit dat ze ook (eventueel uitvergroot) als tekening kunnen worden

opgehangen. Als de buurtbewoners in hun hectare een "stedelijke aandachtsoort" vinden, kunnen ze kosteloos een aangehechte kaart naar de KNNV opzenden waarop ze de soort en de vindplaats kunnen aankruisen. Na positieve controle krijgen ze de hele serie kaarten waarop stedelijke aandachtsoorten voorkomen toegezonden.

Het project bestaat dus uit de productie van een boekje en een serie van ca. 50 ansichtkaarten alsmede de distributie en de nazorg van de ingestuurde kaarten. De nazorg van de ingestuurde kaarten komt geheel op rekening van de Gemeente en de KNNV Zoetermeer. De zorg voor de distributie komt voor rekening van de winkeliers. Voor de productie moet een plan en een nadere overeenkomst gemaakt worden. Op basis van vrijwilligheid is daaraan door de KNNV al veel voorwerk verricht. De ca. 300 tekeningen voor de ansichtkaarten vormen het grootste probleem. De KNNV heeft leden die goed kunnen tekenen (zie kwartaalblad), maar weinig tijd hebben. Indien in juni 1995 de laatste tekeningen moeten worden geleverd, betekent dit 6 tekeningen per week. Dit is een grote belasting, kan niet onbetaald gevergd worden en kan reden zijn de actie pas eind 1995 / begin 1996 te laten beginnen, of het aantal tekeningen aanzienlijk te reduceren. Een alternatief is auteursrechten op het gebruik van een bestaande verzameling te betalen. Hiertoe is reeds contact opgenomen met de Duitse uitgever van een boekje met voor dit doel zeer bruikbare tekeningen. Afhankelijk van de uitkomst van dit contact kan de KNNV nadere voorstellen doen omtrent de fasering en financiering van de tekeningen (tenminste f 100,- per ansichtkaart). Daarin is dan de lay-out en de drukkosten nog niet begrepen.

Voor het boekje bestaan verschillende alternatieven met toenemende kosten:

- a een simpele gekopieerde lijst zoals die nu al in concept aanwezig is;
- b een lijst waarin meer aandacht aan illustraties is besteed;
- c een gedrukt boekje op klein formaat;
- d een boekje waarin aan de buurt Buytenwegh meer aandacht is besteed dan alleen aan de planten;
- e een boekje waarin een historisch beeld van de stedenbouw, architectuur en plantegroei van Buytenwegh is beschreven;
- f een boekje als onder e, met veel illustratiemateriaal.

Naarmate men verder in de reeks komt, wordt het acceptabeler er bij verkoop ook een prijs voor te vragen. Daarmee worden de mogelijkheden (en risico's) ook groter. Men moet voor de produktie van een volwaardig geïllustreerd boekje al gauw denken aan een bedrag van f 40 000,-. Het vergt enige planning- en begrotingsarbeid specifiek te worden. Wie in de vereniging is daartoe in staat?

5 MOSSENAVOND 2 FEBRUARI

Els Prins en Jan Parmentier

Aan de hand van macrofoto's en overhead sheets besprak Jan Parmentier de biologie van mossen. Els Prins demonstreerde een en ander aan de hand van levend materiaal, hetgeen aanleiding gaf tot een geanimeerde discussie op deze goed bezochte avond. Hieronder een kort inhoudelijk verslag.

Wat zijn mossen?

Mossen zijn eenvoudig gebouwde planten, die een aantal gespecialiseerde cellen missen, die hogere planten wel hebben. Mossen behoren tot de oudste landplanten; 300 miljoen jaar geleden zijn ze ontstaan uit algen. Overigens zijn mossen geen voorlopers van vaatplanten in de evolutie. Er zijn weinig fossielen van mossen bekend en in de naamgeving treffen we erg veel synoniemen aan. We trekken ons daar maar niets van aan, wij zijn er op uit om iets van de biologie van mossen te zien aan de hand van soorten, die volop te vinden zijn. Niet alles wat mos genoemd wordt, behoort tot de groep van de 'echte' mossen.

We kennen:

Korstmossen

Levermossen

Bladmossen

Veenmossen.

De **korstmossen** behoren niet tot de echte mossen of *bryofyten*. Het zijn geheel andere organismen, die in wezen bestaan uit een symbiose van twee organismen, een alg en een schimmel, om precies te zijn een ascomyceet, waartoe b.v. ook gist, *bekerszwammen*, *morietjes* e.d. behoren. De algen zijn eencellige groen-of blauwalgen. We kennen 1800 soorten; het zijn vaak

pionier-organismen, die onder buitengewoon extreme omstandigheden kunnen groeien en die zeer oud kunnen worden. Naar hun vorm onderscheiden we:

gelatineuze vormen

korstvormen

bladachtige vormen

struikachtige vormen

Evolutionair zijn korstmossen niet oud. Ze kunnen zich vegetatief voortplanten, via stukjes die afbreken, via speciale korreltjes (soredia) en via kleine uitgroeisels, die isidia's genoemd worden. De voortplanting kan ook gaan via sporen van de ascomyceet die gevormd worden in de z.g. *apotheciën*, schotelvormige orgaantjes op het korstmoss; de nieuw gevormde ascomyceet moet dan nog wel de combinatie aangaan met een groen- of blauwalg.

Levermossen behoren tot de echte mossen; ze missen gespecialiseerd transport-weefsel en huidmondjes. Levermossen hebben geen stengels of blaadjes maar een *thallus*, een weinig gedifferentieerd groen weefsel. Om het moeilijk te maken kan dat een bladachtig uiterlijk hebben. Ze planten zich voort door sporen, die te vinden zijn in een zwart bolletje op een glasachtig steeltje. Dat bolletje scheurt bij rijpheid in vier slippen open, waarna een bruine sporenmassa te zien is. Tussen deze sporen bevinden zich speciale cellen, elateren, die dienen voor de verspreiding van de sporen.

Bladmossen hebben ook geen vaatbundels, maar wel cellen, die een functie hebben bij het transport van voedsel en water; ze hebben ook huidmondjes. De naam zegt het al, ze hebben ook echte blaadjes en stengeltjes. Ook bladmossen planten zich voort door sporen, waarover straks meer. Net als levermossen kunnen ook

bladmossen zich vegetatief voortplanten, soms via speciale inrichtingen.

Veenmossen zijn heel bijzondere mossen, die voor hun eigen milieu zorgen.

Veenmos is in staat, voor een zuur milieu te zorgen (pH 4), waardoor er geen bacteriëngroei kan optreden. Het dode veenmos wordt dan ook niet afgebroken en er kan dus veen ontstaan.

Veenmos of sphagnum verdraagt zeer grote temperatuurverschillen, maar de voedingcondities luisteren zeer nauw. Veenmos groeit alleen onder mineraalarme condities.

Veenmossen zijn bijzonder door de bouw van het blad; kleine levende cellen met daar tussen grote dode cellen, die heel veel water kunnen opnemen.

Voortplanting bij mossen

Uit een spore van een bladmos groeit het groene mosplantje. Aan dit plantje ontstaan de voorplantingsorganen, de *antheridia*, waarin de zaadcellen gevormd worden, en de archegonia, waarin de eicellen liggen. Vaak worden deze orgaantjes aan de top van het mos gevormd, in een soort plat bekertje, dat soms een iets andere kleur heeft dan het mosplantje (geelgroen, soms zelfs rood). Deze orgaantjes kunnen ook in de bladoksels staan. Met het blote oog is niet te zien, of we met *antheridiën* of *archegoniën* te maken hebben, daarvoor is een stereomicroscop nodig. De zaadcellen worden gevormd in een soort zakje: bij rijpheid komen de cellen van dit zakje er in een samenhangende massa uit en barsten open, zodat de eigenlijke zaadcellen vrij komen. Onder de microscoop is dit een spectaculair gezicht. De zaadcellen kunnen bij vochtig weer naar de eicellen zwemmen, waarna bevruchting plaats vindt. Bovenop het groene mosplantje, de

gametofyt, groeit dan de *sporofyt*. Dit is de diploïde fase van het mos, dus de sporofyt heeft 2n chromosomen. De gametofyt heeft n chromosomen. De sporofyt heeft een steeltje, *kapselsteel* of *seta* genoemd en dit steeltje draagt het *sporenkapsel* of het *sporangium*. In jonge toestand is het sporangium bedekt met een *huikje* of *calyptra*. Als dit huikje van het kapsel afvalt, wordt het sporenkapsel zichtbaar, afgesloten met een dekseltje of operculum. Ook dit dekseltje valt af en dat wordt de opening van het kapsel zichtbaar, omringd door of twee rijen tandjes ofwel door een enkel of dubbel peristoom. Bij droog weer gaan de *peristoomtandjes* openstaan, zodat de sporen zich kunnen verspreiden, waarna de cyclus opnieuw kan beginnen.

Mossen zijn boeiend vanwege hun interessante ecologie; ze leven dikwijls onder extreme omstandigheden. Ze hebben een indicatorfunctie voor het milieu. Evolutionnair gezien is het een zeer oude plantengroep, bovendien kunnen ze ook 's winters in het veld bestuderen. Als men er meer van wil weten: de KNNV heeft een mossenwerkgroep, terwijl er bovendien uitstekende, nederlandse boeken over mossen verkrijgbaar zijn tegen schappelijke prijzen. Voor nadere informatie: Els Prins.

6 EXCURSIE ELSWOUT 16 APRIL

Iets over de geschiedenis:

In het midden van de 17e eeuw (+/- 1650) stichtte Carel Molijn, een rijke lakenhandelaar het landgoed Elswout. De inkomsten om het huis te bouwen werden

voor een deel verkregen uit de zandwinning in het gebied.

Zo ontstonden er twee niveaus: het hooggelegen deel waar geen zand is afgegraven en het laaggelegen deel waar het zand tot op of net boven het grondwater werd afgegraven.

Spoedig ging Molijn failliet en vervolgens werd het huis door Marselis afgebouwd.

Het poortgebouw en de eerste parkaanleg stammen nog uit deze tijd.

In 1702 ging het landgoed over in de handen van Romswinckel (tot 1750).

Jacob Boreel kocht Elswout in 1781 en liet het park in de zgn. nieuwe (Engelse) landschapsstijl ontwerpen. Deze stijl raakte na 1770 ook in Nederland in de mode.

Zo ontstonden de bekende uitzichten, doorkijkjes en vergezichten. De al aanwezige lindelanen blijven echter gehandhaafd!

In 1805 kocht Willem Borski I Elswout.

Hij liet de ijskelder graven, de moestuinen en kassen herstellen. Ook de prieeltjes (Ka-buur) en de fazanterie dateren uit die tijd. Zocher jr., de beroemde landschapsarchitect ontwierp de slingerende vijver door de hertenbaan. De bruine beuk werd in 1834 bij de geboorte van Willem Borski III geplant.

Willem Borski II erfde Elswout in 1847 en Willem Borski III in 1881. De laatste had grote blangstelling voor het landgoed en gaf o.a. Springer opdracht om plannen voor het landgoed te maken. Deze plannen behelsden het versterken van een aantal formele lanen, maar hieraan is nooit uitvoering gegeven.

Ook liet hij plannen maken voor een nieuw huis, een Orangerie en een modern opgezette boerderij. De bouw van de Orangerie en de veeboerderij werden omstreeks 1890 voltooid.

Na zijn plotselinge dood in 1884 werd de bouw van het huis door de erfgenamen stilgelegd. In 1912 sterft mevrouw van der Vliet-Borski en komt Elswout aan de erven Van der Vliet.

In 1958 wordt Elswout verkocht aan de gemeente Bloemendaal en in 1970 gaat het landgoed over in de handen van Staatsbosbeheer. In de laatste periode is steeds geprobeerd de genoemde cultuurhistorische aspecten in stand te houden en waar mogelijk is te vergroten.

Iets over de "natuur"

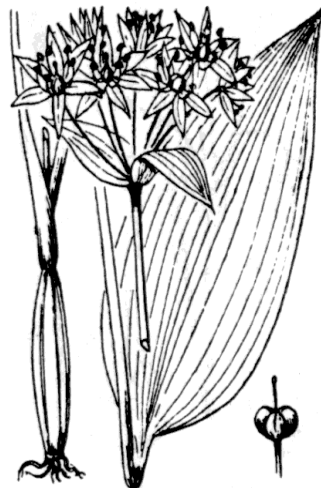
Elswout kent vrij abrupte niveauverschillen van 5 meter die het gevolg zijn van de zandafgravingen uit de 17e eeuw.

De hoge delen (oorspronkelijk niveau) herbergt een begroeiing van eikenbos dat zeer lang als eikenhakhout is beheerd (in 1950 voor het laatst).

De lagere delen (afgegraven) zijn indertijd beplant met beuken. Dit deel kent door de kalkrijke bodem, de hoge grondwaterstand en de dientengevolge goede strooiselvertering een voor een beukenbos bijzondere rijke ondergroei. Het gebied kent ook nog al wat kwel (drangwater vanuit de duinen), indicatieve soorten op dit gebied zijn *Lidsteng* en *Waterviolier*, beide aanwezig op Elswout.

Op Elswout komen zo'n 400 soorten hogere wilde planten voor, waaronder veel stinzeplanten. Men gaat ervan uit dat deze planten tussen 1700 en 1800 als geneeskrachtig-en/of siergewas zijn geplant. N.B. *Daslook* en Voorjaarshelmbloem worden langs de binnenduinrand niet als stinzenplant beschouwd.

Naast de hogere planten is de Elswout ook landelijk bekend om zijn rijke paddestoelenflora.

7 BUYTENWEGHAVOND 28 APRIL

Taeke de Jong/Johan Vos

In de lezing van Taeke de Jong kwamen de volgende punten aan de orde:

1 Milieuproblemen en biodiversiteit

gezondheid
biodiversiteit
afgeleide milieuproblemen

2 Abiotische variatie

schaalparadox
tolerantiekromme
welke variatie?
stad en platteland
de biologische en esthetische
betekenis van variatie

3 De geschiedenis van Zoetermeer

Zoetermeer 1970-1990
Buytenwegh 1625-heden
"ecologische" stedenbouw
populieren, elzen en sloten
kavelrichtingen. "ruggen"
het effect
verkaveling en variatie

4 De flora van Buytenwegh

een tekort aan floristen, een
eenvoudige flora
het botanisch basisregister
de flora van Zoetermeer en de
selectie van Van Wely
Bladvorm, bloemkleur,
bloeiperiode, hoogte, familie en
genus
ecologische gegevens
ecotopen en ecologische groepen

5 Plannen voor de wijk

een stedenbouwkundige en floristische
zakatlas van de wijk
een "verkade-album" van de wijk
sponsors
een planning

Johan Vos ging in op het floraproject met
de volgende opmerkingen.

1) Welke soorten horen in deze flora
thuis? De lijst van Peter bevat een
sommatie van alle door hem ooit in
Buytenwegh aangetroffen soorten terwijl
mijn lijst de stand van zaken weergeeft
zoals die nu is (seizoen '94). Wat doe je

met soorten die dit jaar niet zijn
aangetroffen maar volgend jaar wel?
Moeten de SA-soorten allemaal
opgenomen worden?

Mijn voorstel is om uit te gaan van een
basisbestand van in Buytenwegh redelijk
algemeen voorkomende soorten
(Presentieklasse 2 en 3) die zich
(semie)spontaan (Spontaniteitsklasse 2
en 3) gedragen. Als we uitgaan van een
losbladig systeem kunnen de
zeldzaamheden en nieuwe vondsten
voor Buytenwegh altijd nog toegevoegd
worden.

2) Van een flora van Buytenwegh mag je
verwachten dat de soorten zijn voorzien
van Buytenweghse of op z'n minst toch
wel Zoetermeers gegevens zoals b.v.
algemeenheid in Buytenwegh i.p.v. FF-
landelijk. Wat de betekenis van
Buytenwegh voor de natuurbescherming
betreft lijkt het mij handig om wel de
Rode lijst indicatie getallen op te nemen.
Voor de bepaling van de natuurwaarde
speelt ook de spontaniteit van soorten
een cruciale rol.

Wat de ecologische waarde betreft gaat
het veel meer om het totale aantal
soorten, als maat voor de biologische
diversiteit.

3) In de stad (swijk) komen
"onnatuurlijke" combinaties van
abiotische omstandigheden
veelvuldig voor zoals b.v. warm,
droog en voedselrijk. (mest
afkomstig van vleeseters!)
Gebleken is dat allerlei landelijk
geldende ecologische of
plantensociologische
groepenindelingen in de stad
minder relevant zijn. De stad
wordt immers gekenmerkt door
plantesoorten met een brede
ecologische amplitudo.

In hoeverre het CML-ecotopensysteem op de stad gelegd iets oplevert waar mee te werken valt staat nog te bezien. De gigantische variatie aan ecotopen per oppervlakte-eenheid maakt de geografische weergave (dit zou voor mij een belangrijke doelstelling kunnen zijn) hiervan tot een onmogelijke opgave.

De strategie voor natuuronderzoek in de stad moet mijns inziens de volgende zijn: Geloof geen bestaande systemen of indelingen, kijk eerst goed, ga vervolgens nadenken en dan pas indelen!

4) Gaat het om de flora van hok 30.57.23 of van Buytenwegh?

Doen in het laatste geval de randen (Amerikaweg, Meerpolderdijk, Buytenpark en Zwaardslotseweg) ook mee? M.a.w. waar liggen de grenzen precies?

5) Het op naam brengen.

Determinatie vindt plaats aan de hand van bladvorm, bloemkleur en bloeitijd. Indeling naar de verschillende ecotopen geeft nog meer houvast. Overigens vind ik dat een flora van Buytenwegh i.p.v. landelijke, Buytenweghse gegevens moet bevatten zoals algemeenheid en ecotoopvoorkeur in Buytenwegh. De tekeningen van Ben vormen dan de eindcontrole.

6) Toekomstige flora's.

Is de flora van Buytenwegh de eerste in een reeks van alle Zoetermeerse wijken of laten we het hierbij?

Een probleem is dat de verschillende wijkflora's qua basisbestanden sterk op elkaar zullen lijken. Is het niet "tactischer" om onze energie te richten op de totaalflora van Zoetermeer? NB

Een wijkgebonden aanpak spreekt mij trouwens als ecooloog meer aan.

Naast de "harde basis" van de flora mogen de volgende onderwerpen mijns inziens niet ontbreken:

Beschrijving van de in Buytenwegh voorkomende ecotopen.

Iets over de groen-/ecologische structuur van de wijk.

Iets over het gebied van de gemeente t.a.v. wilde planten/stedelijke natuur e.d.

De ontwikkelingsgeschiedenis van Buytenwegh.

Hoe de flora gebruikt moet worden. Hoe het zit met de spontaniteit van het planten- en dierenleven in de stad, e.d.

8 VERSLAG WIJKEXCURSIE BUYTENWEGH 15 MEI

Johan Vos

Het was een wat sombere, winderige zondagochtend. Om 10.00 uur gingen de aanwezige KNNV-leden en bewoners van Buytenwegh onder leiding van Bernadet Keysper, landschapsarchitecte in dienst van de gemeente, Johan Vos, stedelijk ecooloog en Willem van Dijk van de vogelwerkgroep op pad de wijk in. Willem vertelde dat het voorkomen van elzensingels de putterstand in Buytenwegh positief beïnvloedt. De bonte specht ziet hij als een reactie van de natuur op de relatief dikke populieren in de wijk die deel uitmaken van de indertijd "ingebouwde" populierensingels. Dat deze bomen nogal eens "schaduwoverlast" veroorzaken is een veel gehoorde klacht. Bernadet vertelde dat de populieren dan ook langzamerhand door

de wat minder schaduw veroorzakende *zuileiken* vervangen gaan worden. Bij de hoofdtocht kon de bastaardering van de paarse en gele morgenster van dichtbij bestudeerd worden. De "rode" bastaarden stonden keurig temidden van hun beide ouders! Langs de stadsspoorlijn werd de functie van dichte struwelen duidelijk. Koolmezen vlogen van de achtertuinen waar de nestkastjongen gevoed moesten worden af en aan naar het struweel aan de overkant van het water. Langs de ringsloot van de meerpolder werd gewezen op de soortenrijke oeverbegroeiing aan de Zoetermeerse kant waar vooral de *Mattenbies* opviel.

Vanaf de route langs de Meerpolder bewoog de excursie zich vervolgens over de vele woondekken van de gestapelde laagbouwwoningen, een belangrijk kenmerk van Buytenwegh. Deze stenige route volgt de oude kavelrichting van het agrarisch polderlandschap en staat in schril contrast met het groene karakter van de rest van Buytenwegh, vertelde Bernadet. Toch weet ook hier de natuur weg mee. Zelfs de op de woondekken aanwezige strooizandbakken had "moeder natuur" ontdekt! Een bak stond vol met kiemplanten van de één of andere tandzaadsoort.

Bij de zogenaamde vingervijver op de hoek van de Vorstiusrode en de Amerikaweg zagen we de eerste bloeiende exemplaren van de *mei-orchis*. Dit gebiedje is een waar "ecologische hoogstandje" en bewijst dat er op deze bodem met een verantwoord natuurlijk groenbeheer veel bereikt kan worden. Een ander plekje met veel potenties voor de natuur vormt het verlaagde deel langs de hoofdtocht ter hoogte van het Pallascollege. Iedere praktiserende biologieleeraar zou jaloers moeten zijn op zoveel natuur naast de school. De journalist van de Haagsche courant die met de excursie meeliep zei het als volgt: "Buytenwegh herbergt meer natuur dan we met zijn allen ooit konden vermoeden, je hoeft er eigenlijk alleen maar de voordeur voor uit te stappen!" Inmiddels brak de zon door en de weg terug naar de Marsmanhove werden we begeleid door het kenmerkende "gierende" geluid van twee gierzwaluwen. We waren de stad niet uit geweest.

9 NACHTEGALENTOCHT 26 MEI Jan Parmentier

Op verzoek van verschillende leden verzorgde de vogelwerkgroep, in de persoon van Wouter van Heusden, een avondexcursie naar Meyendel. Jammer dat het gezelschap uiteindelijk maar uit vijf mensen bestond! De afwezigen hebben overigens een mooie zomeravondwandeling in een doodstil Meyendel gemist, een verassing op zo'n doordeweekse avond. Aanvankelijk waren ook de vogels nauwelijks te horen, maar dat veranderde naarmate de avond vorderde.

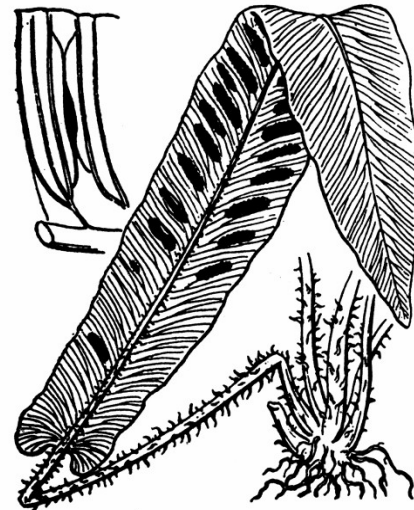
Uiteindelijk gaf één nachtegaal van zeer dichtbij een concert van ruim een kwartier ten beste. Overigens vertoonde de artiest zich niet, ondanks al onze pogingen het bosje waarin hij zich zeer luid hoorbaar ophield, binnen te dragen. Het is natuurlijk alleszins redelijk, dat de vogelwerkgroep voor zo'n klein gezelschap maar één nachtegaal besteld had. De duinplanten zijn overigens ook aan de orde gekomen. We vonden veel planten van de-nog niet bloeiende-*kruisbladgentiaan*, naast natuurlijk nog vele andere prachtige vertegenwoordigers van de duinflora, die omstreeks mei-juni op zijn mooist is. De wegblijvers hadden duidelijk ongelijk. Onze hartelijke dank aan de vogelwerkgroep!

10 FLORON EXCURSIE, BINNENSTAD VAN AMSTERDAM

Annet de Jong
Stadswandeling met als onderwerp
"flora van de stenen stad".

Op 29 mei j.l. om 11.00 uur werd er verzameld bij de ingang van Artis in hartje Amsterdam. Ton Denters leidde de excursie. Het was de bedoeling om deze excursie aan te laten sluiten met de uitgave van zijn boek over de stadsflora van Amsterdam. Samen met twee andere auteurs heeft hij in het boek "Van muurbloem tot straatmadelief" de flora van groot Amsterdam beschreven. Allerlei tegenslagen hebben echter er toe geleid dat dit unieke boek in juli pas zal uitkomen. Dit had geen enkel nadelig gevolg voor de stemming, de zin en de nieuwsgierigheid van de excursieleden. Ver hoefden wij niet te lopen. Tussen Artis en de Entrepotdok ligt nog een stukje niemandsland. Er heeft een spoorlijn gelegen en het is opgehoogd met rivierzand. Een gedeelte ervan is al omgebouwd tot parkeerplaats voor de Artisgangers, maar daarachter heeft zich iets leuks ontwikkeld. Wat meteen opvalt is het gras wat er groeit, het Gewoon *Langbaardgras (Vulpia Myurus)*. Tien jaar geleden zou je een gat in de lucht hebben gesprongen als je dat grasje in de stad zag, nu komt ze in elk zichzelf-respecterende stad wel voor. Toch is het wonderlijk als je over zo'n rommelig terreintje kijkt en je hoort dat er tegen de 100 soorten planten voorkomen. Het is een terreintje met hier en daar tuinafvalbergen. Een andere verrassing was een redelijke grote populatie van de zeer zeldzame *Ruige anjer (Dianthes armeria)*.

Het zaad is meegekomen met het zand dat gebruikt is om de ondergrond bruikbaar te maken voor de stad. Deze ex-spoorwegterreinen zijn eigenlijk altijd wel floristisch interessant. Dat blijkt ook uit het volgende stuk Amsterdam waar we naar toe zijn geweest. Het terrein achter de Borneokade. Dat is opgehoogd met zand uit Maarn. Kleine stukjes van de Veluwe zag je in mini uitvoering. De *Zilverhaver* (*Airca caryophyllea*) en de *Scherpe fijnstraal* (*Erigeron acris*) bloeide daar prachtig in de zon.

Daarna zijn we via de kade van de IJhaven naar het Centraal Station gelopen. Weinig te beleven dacht je, niets te zien tussen de betonplaten van de kade. Wie schetst onze verbazing toen we over de rand van de kade kijkend, een zee van groene muurplanten zagen en niet een klein beetje ook!

Tongvarens, muurvarens, steenbreekvarens, mannetjesvarens groeide daar en hadden het reuze naar hun zin. In het latijn heten ze resp. *Asplenium scolopendrium*, *Asplenium ruta-muraria*, *Asplenium trichomanes*, *Dryopteris filix-mas*.

En als je vlak voordat je het Centraal Station binnen gaat, nog een *Steenkruidkers* (*Lepidium ruderale*) plukt, dan weet je meteen wat er bedoeld wordt met het kenmerk wat in de flora staat: "plant met onaangename geur".

Dit is maar een zeer minieme weergave van wat we die dag gezien hebben.

Het was een verrassende, leuke, leerzame excursie en een aanrader voor degene die geïnteresseerd is in de stadsflora in het algemeen.

11 september wordt er weer verzameld om 11.00 uur bij de ingang van Artis.

11 KNNV-LEZING EN EXCURSIE OVER HOMMELS 4 JUNI

Jan Muijs

Op zaterdag 4 juni ging om 12.30 uur voor Zoetermeer de landelijke hommelmijkactie van start. Ben Prins gaf een korte lezing met dia's. Vooral zijn dia's maakten duidelijk dat we de afbeeldingen op de zoekkaart "door de oogharen" moeten zien. De boomhommel zal in Zoetermeer waarschijnlijk niet voorkomen. De akkerhommel ziet er bij ons wat anders uit: hij heeft zwarte "dijen". En dan zijn er nog koekoeklegghommels: hommels die erg sterk op de zes afgebeelde soorten lijken....om te kunnen binnen dringen in hun nesten en daar hun eieren te leggen, als 't ware als een koekoek. Als je je richt op de zes hoofdsoorten is het tamelijk makkelijk te determineren wat er zoal op je balkon de bloembakken komt bezoeken: het is echt leuk ze bezig te zien!

Elders in dit nummer is de tekst van de landelijke brochure over hommels integraal opgenomen.

12 LEZING EN EXCURSIE OVER ORCHIDEEËN, 9 JUNI

Jan Parmentier

Voor een goed gevulde zaal hielden Jan Parmentier en Ruud Wielinga een inleiding over Europese orchideeën. Jan Parmentier vertelde een en ander over de biologie van de orchidee: bouw van de bloem, bestuiving, evolutie en ecologie, aan de hand van overhead

sheets en dia's van de Europese orchideeën.

Ruud Wielinga, orchideeën-expert en lid van de werkgroep Europese orchideeën, ging meer in detail in op orchideeën, die in Zuid Holland gevonden kunnen worden, met een zekere nadruk op de duinstreek. Ook zijn voordracht werd geïllustreerd met fraaie dia's, waarbij Ruud zich niet beperkte tot orchideeën, maar de ontwikkeling van duinlandschappen en de bewoners ervan meteen meenam. Zeer mooie vogelopnames maakten veel indruk. Uit beide verhalen bleek toch ook wel de moeilijkheid van het goed op naam brengen van wilde orchideeën. Veelvuldig voorkomende hybridisatie, ook tussen verschillende geslachten maken de naamgeving niet gemakkelijk. Anderzijds is dat nu juist een van de aantrekkelijke aspecten van de studie van orchideeën: we kunnen bij wijze van spreken de evolutie op de voet volgen. Op zaterdagmorgen volgde een excursie in het Westerpark, om een paar orchideeëngroeiplaatsen nader te bekijken. In verband met de kwetsbaarheid van deze plekken was de excursie alleen toegankelijk voor leden. Met tien deelnemers werd allereerst de natuurtuin bekeken, waar al meteen de moeilijkheid bleek van het goed op naam brengen van de aanwezige planten. *Breedbladige orchis,*

gevlekte orchis

gevlekte orchis en *rietorchissen* door elkaar heen, met verschillende *hybriden*. Eigenlijk nauwelijks zuivere soorten. Op een tweede vindplaats was dat anders. Een fraaie, natuurlijke populatie van *vleeskleurige orchis* en gevlekte en ongevlekte *rietorchissen*, gesitueerd in een prachtige omgeving, was een openbaring voor verschillende deelnemers, die een dergelijke ontwikkeling binnen de stadsgrenzen van Zoetermeer nooit vermoed hadden. Complimenten aan onze gastheren van de gemeente, die het Westerpark en de natuurtuin beheren en die er voor zorgen, dat er binnen Zoetermeer zulke verrassingen te vinden zijn. Hun enthousiasme werkte zeer aanstekelijk.

13 HOMMELS IN HET KORT

**Landelijke brochure KNNV
Manja Kwak en Max Klasberg**

Het hommelproject

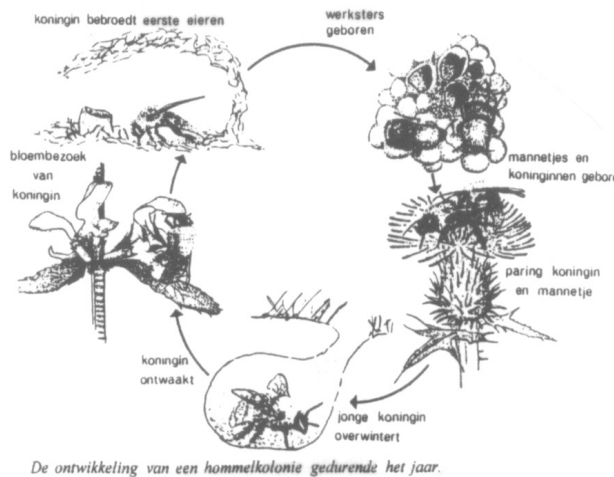
In 1994 start het Hommelproject, georganiseerd door drie natuurverenigingen: de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) en het Natuurhistorisch genootschap in Limburg (NHG). Ook in 1995 loopt dit project nog door. Eén van de doelstellingen van het project is om zoveel mogelijk mensen te interesseren voor de natuur in het algemeen en in het bijzonder voor hommels en hun leefomgeving maar natuurlijk ook voor de verenigingen. De resultaten zullen o.a. in de tijdschriften *Natura* (KNNV) en *Amoeba* (NJN) gepubliceerd worden. Meer informatie over het Hommelproject is te verkrijgen bij de Veldwinkel van de KNNV, Oude Gracht 237, 3511 NK Utrecht, 030-314797.

Hommels kun je overal tegenkomen, in je tuin, in de wegberm of in een natuurgebied, kortom overal waar voor hommels geschikte bloemen voorkomen. Het kolonieleven van hommels speelt zich tamelijk verborgen af maar wanneer ze van bloem tot bloem vliegen zul je zeker verschillende soorten tegenkomen.

De levenscyclus

Wanneer in het voorjaar de zon weer kracht krijgt, zijn hommelkoninginnen één van de eerste, opvallende insekten. De koninginnen zijn uit hun

overwinteringsplekje te voorschijn gekomen en koesteren zich in het zonnetje.

Een hommelskoningin bezoekt vroegbloeiende plantesoorten zoals *Wilg*, *Dovenetel*, *bolgewassen* en *Ribes* en eet grote hoeveelheden stuifmeel en nectar. 's Nachts schuilt ze onder mos en bladeren. De hommelskoningin staat een zware taak te wachten; het stichten van een nieuwe kolonie. Daarvoor zoekt zij een geschikte nestgelegenheid, vaak een verlaten muizenest. Als de koningin een geschikte plek gevonden heeft, kneedt ze m.b.v. was een voorraadpot. Deze wordt met nectar gevuld. Van stuifmeel maakt ze een klomp waarop ze het eerste pakket eieren legt. Het stuifmeel verzamelt ze in de korfjes aan de achterste poten. Na 4-6 dagen komen de eieren uit. De larven voeden zich met de stuifmeelmasse en worden door de koningin ook van vers

stuifmeel en nectar voorzien. Het larve stadium duurt 10-20 dagen waarna een cocon gevormd wordt. Hieruit komen na twee weken de eerste werksters tevoorschijn. De lege cocons worden als voorraadpot voor nectar en stuifmeel gebruikt.

Inmiddels heeft de koningin een tweede pakket eieren gelegd. De werksters helpen de koningin mee met voedsel verzamelen en het nest verzorgen. Wanneer er een aantal werksters geboren zijn, blijft de koningin in het nest. Uit de laatste bevruchte eieren worden geen werksters maar nieuwe koninginnen geboren. Uit onbevruchte eieren worden mannetjes hommels geboren. Jonge koninginnen paren met één of meerdere mannetjes. Na de paring eet de koningin zich a.h.w. vol en rond, vooral van de voorraden in het nest; ze bouwt een vetlichaam op dat als reserve gedurende de overwintering om pas weer het volgend voorjaar te voorschijn te komen. Werksters en mannetjes sterven voor de winter. Mannetjes verzamelen geen voedsel voor de kolonie maar bezoeken bloemen alleen om nectar voor zichzelf te verzamelen. Wanneer de jonge koninginnen zijn uitgevlogen, vervalst het nest. Schimmel en afveters ruimen de was, eventuele poppen en larven op. Er blijft niets van het nest over. Nesten kunnen variëren in grootte van slechts

enkele tientallen tot enkele honderden individuen.

Steken?

Er bestaat een misverstand of hommels nu wel of niet steken. Ja, hommels kunnen steken maar alleen de koninginnen en werksters, de vrouwelijke individuen dus. Ze gaan pas tot steken over als ze werkelijk in het nauw worden gedreven b.v. als je ze in je gesloten hand houdt. Ze kunnen meerdere keren steken omdat de angel niet in de huid achterblijft. De angel zit normaal opgeborgen in het achterlijf maar komt bij steken uit de achterlijfspunt.

Voedselplanten en bestuiving

Het gehele hommelleven, zowel dat van de larven als de volwassen individuen is afhankelijk van stuifmeel en nectar dat op bloemen verzameld wordt. Dus hoe meer geschikte bloemen, vanaf het vroege voorjaar tot de late herfst, hoe meer hommels. Er zijn verschillende plantesoorten die (bijna) uitsluitend door hommels bezocht worden zoals *Monnikskap*, *Akelei*, *Leeuwebeksoorten*, *Saliesoorten*, *Kartelbladsoorten*, *Ratelaarsoorten* en *Hengel*. Daarnaast tref je hommels aan op soorten waarop ook andere insecten vliegen b.v. *Wilg*, *Paardebloem*, *Dovenelsoorten*, *Wilgeroosje*, *Braam*, *Klaversoorten*, *Klaproos* en *Klokjes*. Sommige plantesoorten leveren alleen stuifmeel zoals *Klaproos* en *Bitterzoet*. Tijdens het stuifmeel verzamelen maken hommels soms een sissend geluid dat ontstaat doordat ze heel snel met hun vleugels trillen. Door dit trillen komt het stuifmeel los uit de helmhokken. Vooral op

Klaproos, *Bitterzoet* en *Bottelroos* kun je dit horen.

Ook de plant heeft er baat bij om door hommels en andere bestuivende insecten bezocht te worden.

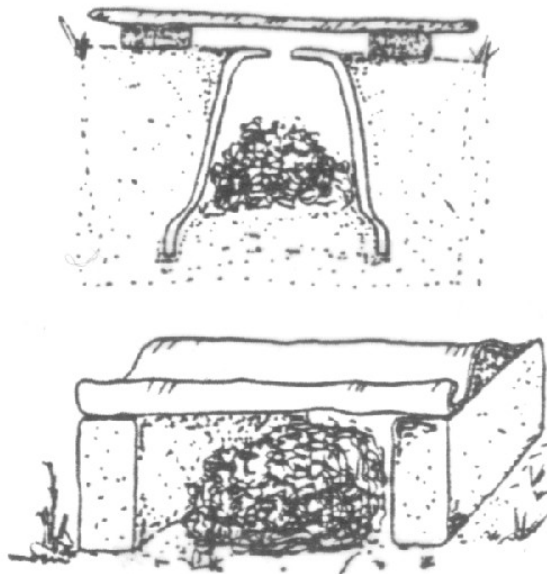
Bloembezoekende hommels laten stuifmeel achter op de stempels van de bloemen waardoor deze bestoven worden en zaad kunnen vormen. Voor sommige bloemen hebben enkele hommelsorten een te korte tong om de nectar te bereiken. *Aardhommels* bijten dan een gat door de (kelk en) kroonbuis heen daar waar de nectar zich bevindt en steken door het gat hun tong naar binnen. Deze hommels komen dus niet langs de stempel en meeldraden en bestuiven deze bloemen dus niet. Dit gedrag werd vroeger diefstal met inbraak genoemd. Ook andere korttongige hommelsorten en soms ook honingbijen maken gebruik van deze gaatjes. Op *Smeerwortel*, *Rode klaver*, *Grote ratelaar*, *Hengel* en *Dopheide* zijn deze gaatjes in de bloemen makkelijk te zien.

Nestgelegenheid

Aardhommelkoninginnen kiezen als nestgelegenheid vaak oude muizehollen, Boomhommels boomholtes of

nestkastjes bedoeld voor vogels. *Akkerhommels* stichten hun nest vaak in een verlaten muizenest tussen gras en mos op de grond. Soms bouwen hommels een nest in een spouwmuur, in een houtstapel, in een composthoop of zelfs in de zak van een oude jas die in de schuur hangt. Om de natuur een handje te helpen kan je een opstelling maken van enkele bakstenen met een dakpan erop en blad en droog gras eronder. Ook een half ingegraven bloempot met blad en droog gras erin kan als nestplaats dienen. Het gaatje in de bodem van de pot dient als toegang en moet dus groot genoeg zijn om de koningin door te laten. Het meest belangrijke is dat het nest droog ligt; teveel vocht veroorzaakt schimmel. Daarom zijn voorzieningen waar het vocht niet weg kan niet geschikt om als nestgelegenheid voor hommels te dienen.

Verder lezen over hommels:

Blom, J. van der (1989), *De hommels van Nederland*, Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

Kwak, M.M. (1994), *Het Hommelleven*, Stichting Jeugdbondsuitgeverij Utrecht en Stichting Uitgeverij van de KNNV Utrecht.

Tekst Manja M. Kwak, tekeningen Max Klasberg en Manja M. Kwak.

Het Hommelproject wordt mede mogelijk gemaakt door Triodosbank, Fondation Yves Rocher en IKC-NBLF.

14 KURSUS WATER

De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Regio Delft organiseert op 4 donderdagavonden een cursus "Water". Het doel van deze cursus is om geïnteresseerden kennis te laten maken met het waterleven, de ecologie van het water en het waterbeheer. De avonden beginnen om 20.00 uur en zullen om 22.00 uur eindigen; ze worden in het Natuur- en Milieucentrum van de Papaver te Delft gehouden. De cursus zal plaatsvinden om 15 en 29 september, 13 en 27 oktober.

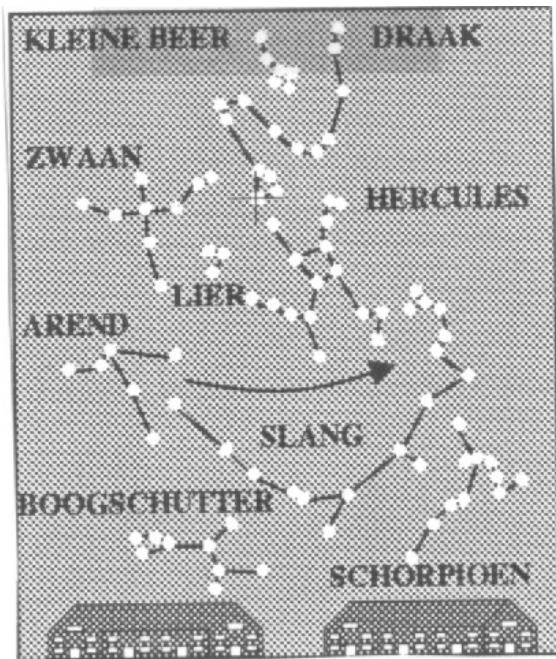
De kosten bedragen f35,-.

Verdere inlichtingen en opgegeven: 015-138657

15 DE ZUIDHEMEL JULI/AUG

Taeke de Jong

De kop van de Draak staat nu precies in het Zenith (recht boven het hoofd het kruisje in onderstaande tekening).

staat Hercules. Als je nog een paar uur opblijft zie je vannacht om 2 uur de hemel precies zoals je hem vorig jaar op 1 oktober om 10 uur 's-avonds zag en zoals je hem over twee maanden weer kunt zien. Het gaat al duizenden jaren zo en het zal nog duizenden jaren zo gaan.

Het is zomer, misschien blijven we wat langer op, de Zwaan passeert vannacht omstreeks half een het Zenith. In Rusland staat hij nu al in het Zenith. Hier blijft de Zwaan zuidelijk van het Zenith, maar als je toevallig in meer zuidelijke landen kampeert schuift de Poolster wat verder naar het noorden, en zal de Zwaan ook noordwaarts opschuiven, wie weet zie je hem daar nog eens precies en het Zenith.

Aan de zuidelijke horizon staan de laatste sterrenbeelden van de dierenriem: Boogschutter en Schorpioen. Daarboven strekt zich de slang uit. Links vliegt de Arend en daarboven de Zwaan. Rechts van de Zwaan zie je de Lier met zijn grote ster Wega. Rechts van Wega

16 GEWETEN

Marit

Wij samen zitten net iets anders in elkaar dan andere natuurverschijnselen. We lopen rechtop en, homines sapientes, we denken. Sterker nog, we hebben een geweten. Moet je daar blij mee zijn? Van op de achterbenen lopen krijg je vroeger of later rugpijn. En een geweten bezorgt je schuldcomplexen. Dat is lastig. Daardoor kan je zo maar niet doen wat je hart je ingeeft. Is het bijvoorbeeld wel in de haak om van de natuur te houden? 'Wat is de natuur toch mooi', verzucht mijn vriendelijke tuinbuurman als hij schoffelt tussen zijn dahlia's. U, gewaardeerd lezer van dit blad, denkt wellicht iets dergelijks bij de aanblik van een brandnetel vol rupsen. Elk rechtgeaard mens heeft de natuur lief. Ja toch? Mijn tuinbuurman, die van de dahlia's, krijgt van zijn geschoffel een zere rug en ik wroeging. Want het onkruid dat hij zo bloedig neersabelt, duizendblad en hondsdraf en brunelletjes, komt opgemarcheerd vanuit mijn tuin. Moet ik ze verdedigen? Buurman overtuigen dat inheems groen zoveel meer natuurwaarde heeft omdat het zich zo nuttig inzet voor het vaderlands gedierte? Dat het hóórt op onze bodems, opgewassen tegen Hollandse winters -en zomers- en, zo makkelijk voor buurman, zèlf zijn mannetje staat tegen opvretende indringers? Of moet ik de vloer aanvegen met buurmans kouwelijke exoten en ontaarde cultivars? Zeggen dat die zelden iets nuttigs doen voor de kost, dat ze kwakkelen of doodvriezen, met dure bijstand overeind gehouden moeten worden? Of, nog erger, dat import soms slinks de macht overneemt, aan het

woekeren slaat en de plaatselijke economie of ecologie, wat was het ook weer, ontwricht? Help. Dat klinkt naar 'Eigen Volk Eerst', 'Bloed en Bodem', naar 'Ausländer 'raus.' Daar hoef ik niet mee aan te komen bij buurman, een rechtgeaard mens immers. Is dat schrikken. Is het groen zelf links, of zelfs maar een beetje sociaal voelend? Vergeet het maar. Het loopt consequent alles wat zwakker is onder de voet. Misschien moet ik buurman maar gewoon helpen met schoffelen.

Natuur, daar is iedereen het over eens, is onmisbaar bij de opvoeding. Dus sturen we klassen vol schoolkindertjes op natuurwerkweek. Daar zijn leuke kampen voor, waar ze bijvoorbeeld gekortwiekte roofvogels mogen voeren met kippekuikens van de nutteloze sexe, of het bos zuiveren van allochtone vogelkers. Hoezo discriminatie? Dat is pedagogisch, zeggen de deskundigen. Daar worden het betere mensjes van, en daar help ik natuurlijk graag aan mee. Zo kreeg is het verzoek een verhaaltje te schrijven om jonge kinderen te laten zien hoe mooi de natuur in elkaar steekt. Relaties, daar moest het om gaan. Hoe mooi alles in elkaar past en met elkaar verbonden is, leuk en leerzaam. Alleen die van de bloemetjes en de bijtjes, die hoefde nog even niet, want deze kindjes hadden nog geen Voortplanting gehad op school. Gelukkig zijn er, als je er even over nadenkt, veel meer relaties, hele kringlopen zelfs! In de natuur vreet immers iedereen elkaar op. De groten pakken de kleintjes en de kleinsten slopen uiteindelijk de groten. Mooi geregeld. En zie eens hoe vindingrijk ze elkaar de loef afsteken! De één wordt sterk, de ander slim, de volgende onzichtbaar of giftig. Wat verkreukeld geboren, wordt uit het nest gekieperd.

Wie ziek, zwak, oud of misselijk is, wordt acuat gerecycleerd: opgegeten, uitgepoept. De één zijn dood is de ander zijn brood en altijd staan profiteurs klaar om actief te helpen met stervensbegleiding.

Leuke relaties zijn dat. Die prachtige natuur hangt aan elkaar van list en bedrog, terreur, moord en doodslag. Zoiets zou je voor kinderbedtijd niet op T.V. mogen vertonen.

Moet ik nu aan onschuldige kinderen gaan vertellen dat dat mooi en interessant is? Mag je propaganda maken voor zo'n schrikbewind? Het onnozele publiek lijmen met fraaie vlinders en fluitende vogeltjes? Hitlers soldaten schenen ook mooi te zingen als ze door bezette steden marcheerden. Ik zie het vast helemaal fout. In de natuur draait het om Wormen en Aarde en niet om Normen en Waarden. Maar hoe verkoop ik dat? Hoe leg ik mijn oplettende lezertjes uit dat Moedertje Natuur niet echt een sadistisch loeder met fascistische trekjes is? En nu we toch als natuurvriendjes onder mekaar zijn: vertel me maar eens waar mijn denkfout zit. Want eigenlijk wil ik het gewoon leuk blijven vinden. Er zorgeloos intuïnen en me laten inpakken door dat andere, lieflijke gezicht van de natuur.

17 DATA

Schrijf in uw agenda

FLORON organiseert over het hele land excursies. Wie heeft belangstelling voor nadere kan informatie het telefoonnummer achter de plaatsnaam waar de excursie gehouden wordt bellen. De data zijn het volgende.

6 juli. Omgeving t Harde. 038-223123
9 juli. Eindhovenskanaal en andere terreinen omgeving Eindhoven. 04990-73384

16 juli. Omgeving Den Bosch. 040-120672

16 juli. Brunssum. 04408-1796

29 juli. Wezep. 038-535753

30 juli. Soerendonk. 040-120672

30 juli. Langs Maasnielder Beek. 043-633553

13 augustus. Schinveld. 043-633553

15 augustus. Noordoostpolder. 038-535753

19-21 augustus. Weekend op de Veluwe. 03200-28999

3 september. De Weerribben. 038-650516

10 september. Holten. 053- 331589

10 september. Waaloever bij Dodenwaard.04408-1796

10 september. Oevers van de Maas bij Beek-Elsloo. 043-216122

11 september. Binnenstad Amsterdam. 020- 6164105

24 september. Vinkeveen/Baambrugse Zuwe. 020-6164105

7 juli Plantenwerkgroep.

Aanvang 20.00 uur op het M.E.C. "De Soete Aarde" aan de v. Leeuwenhoeklaan 15A.

9 juli Nachtvlinderexcursie.

Verzamelpunt/-tijd: Westerpark, bij de ingang Turfberg om 22.30 uur.

31 juli Dagvlinderexcursie.

Verzamelpunt/-tijdsduur:

Bezoekerscentrum "Westpunt" tegenover de natuurtuin in het Westerpark, van 14.00 - 16.00 uur.

7 augustus Wijkexcursie Seghwaert met als thema "Natuur in je wijk".

Verzamelpunt/-tijdsduur: Segwaertpark, Wingerdparkezijde van 10.00- 12.30 uur.

26 augustus Vleermuizenexcursie.
Verzamelpunt/-tijd: onderkomen
"Beplantingen" aan de Marsmanhove
206 om 21.30 uur.

3 september "Brede" natuurexcursie in
het Westerpark samen met de andere
KNNV-afdelingen van ons gewest.
Verzamelpunt/-tijdsduur:
Bezoekerscentrum "Westpunt" bij de
natuurtuin van 10.00-12.30 uur.

14 september Thema-avond:
natuurontwikkeling op de voormalige
puinstort en toekomstig recreatiegebied
"Noord-West". Aanvang 20.00 uur op het
M.E.C. "De Soete Aarde" aan de v.
Leeuwenhoeklaan 15A.

1 oktober Wandeling over de
voormalige puinstort Noord-West.
Verzamelpunt/-tijdsduur: Buytenparklaan
bij het gebouw van de gaswinning van
10.00-12.00 uur.

In oktober en november zal onze
afdeling veel aandacht schenken aan
paddestoelen en (korst)mossen. Nadere
informatie volgt.

18 NAMEN

Bestuur Jan Parmentier, voorzitter
(169210)
Annet de Jong, plaatsvervangend
voorzitter (422924)
Jeroen Voogd, secretaris (213152)
Tilly Kester, vervangend secretaris
Hans Bieze, penningmeester (421351)
Johan Vos, natuurhistorische secretaris
Els Prins, plaatsvervangend
natuurhistorische secretaris (01793-
1749)

REDACTIE KWARTAAL BERICHT

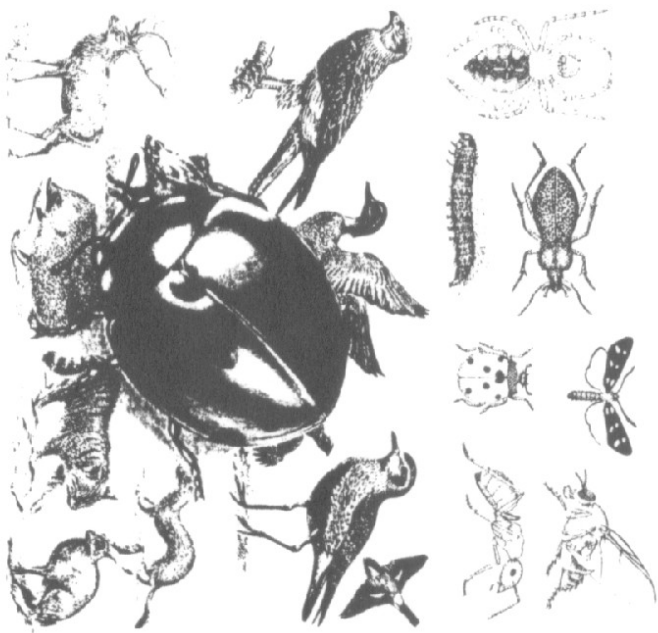
Taeke M. de Jong
Marsmanhove 2
2726 CM Zoetermeer
telefoon:
werk:015-785965
thuis:079-516599

Kopy kan op dit adres worden ingeleverd
in getypte vorm of op floppy (platte DOS-
tekst of WP 5.1). Men kan ook een
afspraak met mij maken om het verhaal
samen te maken. Plaatjes moeten
worden geleverd in het formaat van 5 cm
breed.

19 REGISTER

Aardhommel	19	Langbaardgras	14
Aira caryophyllea	15	Leeuwebeksoorten	19
Akelei	19	Lepidium ruderales	15
Akkerhommel	20	Levermossen	7
antheridia	8	Lidsteng	10
antheridiën	8	mannotjesvarens	15
apotheciën	8	Mattenbies	13
archegoniën	8	mei-orchis	13
Asplenium ruta-muraria	15	Monnikskap	19
Asplenium scolopendrium	15	morieltjes	7
Asplenium trichomanes	15	muurvarens	15
bekerzwamm	7	peristoomtandjes	9
Bitterzoet	19	Ratelaarsoort	19
bladachtige vormen	8	Ribes	18
Bladmossen	7	rietorchis	17
bolgewassen	18	rietorchis	17
Bottelroos	19	Rode klaver	19
Braam	19	Ruige anjer	14
Breedbladige orchis	16	Saliesoorten	19
bryofyten	7	Scherpe fijnstraal	15
calyptra	9	seta	9
Daslook	10	Smeewortel	19
Dianthes armeria	14	sporangium	9
Dopheide	19	sporenkapsel	9
Dovenetel	18	sporofyt	9
Dryopteris filix-mas	15	steenbreekvarens	15
Erigeron acris	15	Steenkruidkers	15
gametofyt	8	struikachtige vormen	8
gelatineuze vormen	8	thallus	8
gevlekte orchis	17	Tongvarens	15
Grote ratelaar	19	Veenmossen	7
Hengel	19	vleeskleurige orchis	17
huikje	9	Vulpia Myurus	14
hybriden	17	Waterviolier	10
kapselsteel	9	Wilg	18
Kartelbladsoorten	19	Wilgeroosje	19
Klaproos	19	Zilverhaver	15
Klaversoorten	19	zuileik	13
Korstmossen	7		
korstvormen	8		
kruisbladgentiaan	14		

Illustraties in dit nummer bij licentie uit onderstaande publicaties:

Een veld- en determinatiegids van inheemse dieren, met afbeeldingen van vrijwel alle beschreven soorten en een overzicht in kleur van biotopen.

A. Kelle/H. Sturm

PRISMA
**Prisma
Dierenrijds**

Een veld- en determinatiegids inheemse planten, met afbeeldingen van de beschreven soorten, knoppen en vruchten.

A. Kelle/H. Sturm

PRISMA
**Prisma
Plantenrijds**

IK WIL OOK LID WORDEN

Ondergetekende,

.....
Naam

.....
Adres

.....postcode

.....telefoon

0 geeft zich op als lid van de KNNV-
Zoetermeer

0 wil graag nader geïnformeerd worden
over de KNNV

Lidmaatschap: fl 50,- per jaar, inclusief
abonnement op Natura.
Huisgenootleden: fl 25,- per jaar.

Dit formulier kunt U inleveren bij of
toezenden aan:

Jan Parmentier
Regentessestraat 8
2713 EM Zoetermeer

of aan:

Annet de Jong
Gaffelaarkade 2
2725 CD Zoetermeer